

JIHOČESKÁ UNIVERZITA – TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

doc. Michal Kaplánek, Th. D. – vedoucí katedry

Kněžská 8, 370 01 České Budějovice tel. 387773529 e-mail: kaplanek@tf.jcu.cz

Posudek diplomové práce Veroniky Zahrádkové

Výchova ke křesťanským ideálům

Model schönstattské pedagogiky P. Josefa Kentenicha

1. Úvod

Diplomantka se rozhodla v předložené diplomové práci zúročit vlastní zájem a zkušenosti se specifickým směrem křesťanské pedagogiky, který realizuje Schönstattské hnutí (jedná se o společenství věřících v rámci katolické církve), jehož zakladatelem je P. Josef Kentenich, k jehož myšlenkovému odkazu se diplomantka vrací, pokouší se jej analyzovat a učinit srozumitelným v kontextu současné pedagogiky, anebo možná řečeno přesněji, v kontextu filozofie výchovy. Výsledkem je komplexní pojednání o zmíněném pedagogickém směru, což vyžaduje jinou – a dle mého soudu obtížnější – metodiku, než známe z obvyklého pedagogického výzkumu. Jedná se spíše o hermeneutiku, která je charakteristická pro práce filozofické nebo teologické.

Diplomantka si stanovila těžký úkol: „přeložit teologicky, filosoficky a psychologicky chápanou pedagogiku schönstattského hnutí ... do řeči současné české obecné pedagogiky“ (s.10). Tento úkol je obtížný hned z několika důvodů:

1) Česká pedagogika se nejen díky čtyřiceti letům totalitního režimu, ale také díky více než sto rokům proklamovaného „laicismu“ velké části české pedagogické veřejnosti „zapomněla“ konfrontovat nejen s pedagogickými směry s explicitně náboženským východiskem, jako je právě schönstattská pedagogika, nýbrž i s pokračováním filosofie výchovy, která vycházela z německého idealismu.

2) Antropologická východiska schönstattského hnutí jsou formována znalostí klasické filosofie a kantovským idealismem na straně jedné a katolickou apologetikou první poloviny 20. století na straně druhé; proto je velmi obtížné vystihnout pedagogické principy tohoto směru tak, aby byly srozumitelné v kontextu současné pluralitní společnosti a převládajícího pozitivistického pohledu na výchovu a vzdělávání.

2. Struktura a formální úroveň práce

Předložená práce má sice složitou, ale přitom logickou strukturu, kterou diplomantka v úvodu objasňuje (s. 10n). Je psána vytříbeným jazykem, který dokazuje jak dobře autorka zvládá práci s cizojazyčným textem (většina monografií uvedených v seznamu literatury je dostupná pouze v němčině). Rozsah práce odpovídá náročnosti tématu.

Po stránce vnějšího vzhledu a úpravy působí předložená práce dojmem pečlivě zpracovaného díla. Překlepů najdeme pouze nepatrné množství, také bibliografické citace jsou korektní. Vzhledem k členění práce bych měl pouze jednu poznámku: považoval bych za lepší, kdyby byla práce členěna standardně v desetinném systému. Kombinace označení kapitol číslicemi a písmeny snižuje přehlednost textu.

Vzhledem k tomu, že pro pochopení tématu bylo nezbytně nutné, aby byl čtenář nejdříve seznámen s obecným principem filosofie výchovy vycházející z německého idealismu, je zcela namístě, že autorka začíná svou práci poměrně rozsáhlou statí o ideálu jakožto filosofické kategorii. Rovněž první kapitola druhé části, věnovaná osobě a způsobu myšlení zakladatele Schönstattu P. Josefa Kentenicha, je nutnou přípravou k pochopení vlastních pedagogických principů. Za jádro práce považují oddíl B druhé části, ačkoli autorka patrně za výsledek své práce považuje spíše oddíl C, v němž se vrací opět k pojmu „ideál“, ale tentokrát v konkrétní podobě „osobního ideálu“. Jedná se vlastně o praktickou aktualizaci platónských a aristotelských myšlenek jistého „předurčení“.

Závěrečná část (Shrnutí, 89-101) obsahuje syntézu obsahu celé práce, a tak umožňuje čtenáři vnímat myšlenky J. Kentenicha v kontextu současné filosofie a psychologie.

3. Obsah a hodnocení práce

Vzhledem ke komplexnosti tématu se nejdříve vyjádřím ke kvalitě zpracování některých stěžejních pasáží, abych pak mohl vyslovit celkový úsudek o obsahové úrovni předložené práce.

Pasáže, které bych chtěl explicitně vyzdvihnout jako nadprůměrné, jsou kapitoly věnované *ideálu a jeho významu ve výchově* (kap. 1), dále pak výstižnou definici *řídících principů výchovy* podle Kentenicha (s. 45). Za velmi podnětný považuji rovněž krátký exkurs (bohužel jen pod čarou na s. 50) o myšlence „nového člověka“, která se objevila u mnoha myslitelů 20. století. Autorka zde uvádí Fromma a Rogerse, kteří kladou důraz na duchovní stránku člověka, podobně jako Kentenich.

Výklad o ideálu a jeho významu ve výchově je sice relativně stručný, ale přitom velmi výstižný. Je třeba ocenit, že autorka dobře kombinuje zahraniční (německé) autory s představiteli naší filosofické tradice (Patočka). Stejně tak je vidět, že se dostatečně seznámila s teoretickými základy filosofických směrů, o které se opírá (idealismus, personalismus).

Ve srovnání s brilantní prací autorky na poli filozofickém, považují pokus o metodickou reflexi schönstattské pedagogiky za slabší část práce. Kdyby měla autorka možnost studovat do hloubky náboženskou pedagogiku, získala by tím lepší aparát k pojmenování a k reflexi jevů, které jsou na hranici teologie a pedagogiky. Bohužel kapitola věnovaná náboženské pedagogice prozrazuje, že byla diplomantka při studiu tohoto tématu odkázána pouze sama na sebe a na druhotné prameny (publikace doc. Muchové z Katedry pedagogiky TF JU).

Je rovněž škoda, že autorka přibližuje podstatu schönstattského hnutí pouze jazykem teologickým (část 2. A), který není dostatečně srozumitelný pro čtenáře bez teologického vzdělání nebo bez přehledu v církevní problematice. Zejména teologické odůvodnění „nemanipulativní“ výchovy na s. 33n považují za velmi důležité, ale obávám se, že čtenáři bez teologického základu zůstane těžko pochopitelné. Určité objasnění kořenů schönstattské pedagogiky, které je dobře pochopitelné i pro teologicky nevzdělaného čtenáře najdeme v kapitole nazvané *Dobový rámec, v němž se vyvíjelo schönstattské hnutí*, kterou považují pro pochopení celé problematiky za stěžejní. Domnívám se totiž, že pro správné pochopení výchovného systému P. Kentenicha potřebujeme znalost situace tehdejší německé pedagogiky. Pedagogové, kteří měli vliv na utváření Kentenichova názoru na výchovu a vůči nimž se někdy i vyhraňoval, měli dostat v předložené práci větší prostor. Kdyby se tak stalo, mohly být jejich myšlenky klíčem k pochopení Kentenichova ideálu i pro pedagoga bez teologických znalostí.

Myslím si také, že obtíže spojené s pokusem definovat schönstattsou pedagogiku nespočívají ani tak v její rozsáhlosti, jak autorka naznačuje na s. 44, ale spíše v tom, že se jedná o konkrétní styl pedagogické praxe, opřený pouze o několik základních principů, jejíž podrobná metodika teprve čeká na své zpracování, jak je naznačeno i u Bleyla (viz pozn. č. 160 na s. 44). To vyplývá i ze skutečnosti, že se Kentenich ve svém pojetí výchovy odvolává na dona Boska, který byl rovněž spíše pedagogem-praktikem než teoretikem (srov. s. 45).

Jak jsem už výše naznačil, je třeba ocenit, že se diplomantce podařilo stručně a jasně formulovat řídicí principy (formu formans) Kentenichovy výchovné metody (pokud zde mluvíme o metodě, chápeme toto slovo na základě řečtiny jako μετ-οδος = *směrování*, ne tedy úzce jako konkrétní *metodický postup*).

Sama autorka v závěru práce (s. 100) konstatuje, že její záměr „přeložit“ schönstattsou pedagogiku „do řeči současné české obecné pedagogiky“ se jí podařilo jen zčásti. Přínos předložené práce tedy nevnímám ani tak v objevení nějaké nové (či staronové) pedagogické metody, jako spíše v tom, že se autorka pokusila přiblížit čtenářům filosofii výchovy vycházející z klasické filosofie a z křesťanského duchovního dědictví. Po stránce metodické lze autorce vytknout pouze jeden vážnější nedostatek: dost často přechází v textu z pedagogiky do psychologie, případně spirituální teologie, což znesnadňuje porozumění textu.

Celkově považuji předloženou diplomovou práci Veroniky Zahradkové za velmi zdařilou studii o jednom z málo známých pedagogických směrů. Vysoce hodnotím filozofickou úroveň díla i autorčiny jazykové schopnosti. Domnívám se, že tato práce výrazně převyšuje průměrnou úroveň diplomových prací na naší univerzitě. Proto doporučuji tuto práci k obhajobě a navrhuji hodnocení výborně.

České Budějovice, 13. května 2009

doc. Michal Kaplánek, Th. D.
vedoucí práce